

LBRIS

We know
books

Leny Caler

ARTISTUL
ȘI OGLINDA

roman

BIBLIOTECA
SECOLULUI

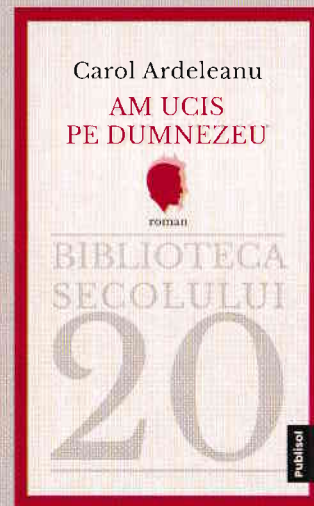
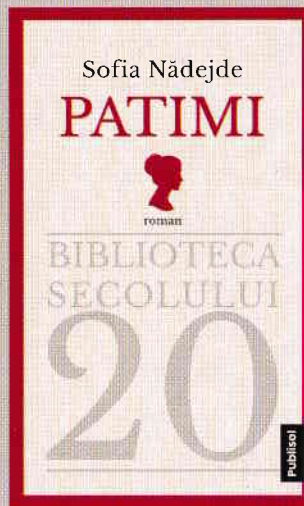
20

Publiso

Inscripție	7
Cuvânt-înainte	9
Scene din teatru	19
Debuturi	23
Lucia Sturdza-Bulandra	41
Camil Petrescu	58
Ion Iancovescu	74
Victor Ion Popa	82
Soare Z. Soare	90
Mihail Sebastian	102
G. Timică, George Vraca	114
Maria Ventura, Elvira Popescu	133
Despre turnee	144
Comedii muzicale	164
Bombardamentul	182
Iubiri	189
Barnowsky	202
Teatrul „Victoria”. G. Storin	209
Tudor Mușatescu	218
Nicușor Constantinescu	224
Sică Alexandrescu	229
Ultime impresii	231
Accidentul. Despărțirea	243
Mihail Sebastian în dialog cu Leny Caler	253
Inserturi biografice	267
File de corespondență	278
Treptele afirmării	308
Rememorări – existență secundă	329

Am scris aceste pagini fără să-mi fac vreun plan, fără să mă gândesc că ar putea fi citite de oameni străini de viața mea.

Departate de locurile, de oamenii, de atmosfera care au constituit existența mea, m-am simțit pierdută, fără scop, fără bucurie, în lumea străină în care m-am trezit. Într-adevăr, pot spune că m-am trezit, fiindcă toată plecarea mea a fost o amețelă, o beție. Nimeni nu știe precis ce se petrece cu el însuși, nimeni nu-și cunoaște perfect reacțiile în fața unor situații noi, neobișnuite. Mă credeam ușor adaptabilă la orice fel de împrejurări, medii, oameni, mă credeam liberă de trecutul meu. Am ignorat, am uitat, nu m-am gândit că nu mai sunt tânără. Mi se părea că mai pot realiza tot ce-am adunat în mine ani de-a rândul ca dorințe, vise, planuri, necesități. Dorința de a mă face complet sănătoasă, visând că altundeva se pot întâmpla minuni, dorința stăvilită de atâția ani de inactivitate, de a juca, de a fi iar pe o scenă, aceste dorințe au fost mai puternice decât rațiunea.

Minuni nu s-au realizat. Dar în paginile care urmează mi-am perindat prin minte, cu emoție, trecutul și am avut satisfacția omului care vede că n-a trăit degeaba.

Debuturi

Când am deschis ușa Școlii de Artă Dramatică, în acea splendidă zi de septembrie, inima îmi bătea violent. Aveam să dau ochii cu un mare actor, Mihăilescu. Auzisem că este un profesor foarte bun, dar pe cât de bun, pe atât de sever. Cursul începuse, iar eu am rămas în ușa, neîndrăznind să înaintez. Capetele elevilor întoarse spre mine, privirile lor ațintite asupra mea m-au intimidat atât de mult, încât am rămas pironită în ușa, neștiind ce să fac. Deodată, o voce autoritară, dar lipsită de asprime, venită din prima bancă, mi-a spus: „Hai, domnișoară, apropie-te, curaj!”. Invitația, oarecum ironică, a profesorului m-a trezit. Am înaintat în mijlocul clasei, urmărită de privirile curioase ale elevilor. Mă aflam deodată în fața viitorului meu profesor. Mihăilescu era un bărbat mic de statură, subțire, îmbrăcat foarte elegant. Nu era nici tânăr, nici bătrân și nici prea frumos. Avea o față brăzdată de riduri adânci, peste frunte îi cădea o șuviță de păr, pe care o netezea mereu cu palma, înfățișarea lui destul de serioasă, aproape severă, era îndulcită de

un zâmbet, în acel moment în care mă privea. M-am așezat în bancă, îmbujorată de emoție. Mă simțeam stingherită de faptul că întârziaseam. Cum mi s-a putut întâmpla acest lucru, mie, care socoteam că pot fi dată drept exemplu de punctualitate? Mi se spusese greșit ora începerii cursului. Și, în afară de asta, eram și ușor dezamăgită. Altfel îmi imaginaseam clasa, nu ca această odaie atât de mică, cu bănci de lemn și cu o scenă minusculă. Și pe profesor, pe care nu-l văzusem niciodată pe scenă, mi-l imaginaseam cu totul altfel. N-am avut timp să mă gândesc cât de greșită a fost fantezia mea, fiindcă Mihăilescu mi-a pus întrebarea pe care o așteptam: „Ce-ai pregătit, domnișoară? Ce poți să-mi spui? Treci pe scenă și începe”. Pregătisem o – renumită în acea vreme – dramatică poezie de Vlahuță, *La icoană*. Când să încep, Mihăilescu mi-a spus: „Mai întâi, intră dumneata prin ușa din dreapta, traversează scena, apoi intră prin fundul scenei și așază-te în față pe un scaun”. Mirată și, în sinea mea, oarecum jignită, îmi spuneam: „Auzi, să mă pună să umblu, în loc să asculte minunata poezie pe care zile de-a rândul am repetat-o, am exersat-o!”. De unde să fi luat curajul să-i spun că a face câțiva pași pe scenă mi se părea o jucărie, mie, care din fragedă copilărie jucasem doar „teatru”.

Nu știi, sunt oare propriile mele amintiri sau, cum se întâmplă adeseori, mi-am format imagini despre mine însămi din spusele mamei sau din poveștile Mamei Lina... Aruncând o privire mult înapoi în viața mea, mă văd o fetiță mică, cu părul aproape alb de blond ce era, vioaie, veselă, neastâmpărată, cu spirit de aventură și gusturi deosebite de ale celorlalți copii.

Nu mi-a plăcut să mă joc, ca orice copil, cu jucării. Eu doream să mă „produc”, să atrag atenția celorlalți asupra mea. Familia, deși mă iubea, nu mai era publicul meu preferat, prea îmi cunoștea „repertoriul”. De aceea dispăream de acasă, fără urmă, câte o zi, două, spre disperarea mamei, care, îngrijorată de soarta mea, mă căuta peste tot. Mai întâi, mă căuta în ascunzișurile mele obișnuite: în pivniță, după butoaiile goale, în pod, acoperită de fân, sau în șopronul din fundul curții. Când nu mă găsea în acele locuri, mă căuta prin casele cunoscute. Mă descoperea, în sfârșit, la vreun vecin, departe de casa noastră, unde mă simțeam mai în largul meu, fiindcă la vecini nu mă certa nimeni și, mai ales, eu eram punctul de atracție. Cu verva, cu fantezia stimulate de admirația, de râsetele, dar mai ales de aplauzele vecinilor, cocoțată pe o masă, cântam, inventam scene în care maimuțăream oamenii mari, până venea mama, împreună cu Mama Lina, și mă lua pe sus, aducându-mă acasă, cu toate țipetele și protestele mele. Mama Lina... Trebuie să fi fost foarte mică atunci când a intrat în viața noastră Mama Lina, fiindcă am luat cunoștință de prezența ei fizică, încetul cu încetul. Prima curiozitate pe care am descoperit-o la ea a fost un neg mare cât o cireasă de pe obrazul ei, cu care mă jucam trăgând de el, până primeam câte o palmă peste mână. Mama Lina era mică de statură, grasă, toată moale și rotundă, dar voinică, judecând după puterea cu care mă lua în brațele ei vânjoase, când mă lua în cârcă plimbându-mă prin toată curtea, ceea ce mă făcea să chiui de plăcere. Nu știu ce vârstă să fi avut, nu știu cum se pripășise pe la noi în casă. Mai

târziu, am aflat că era de la țară, dintr-un sat apropiat, că nu avea rude sau familie. Ne iubea cu pasiune pe toți, era ca o a doua mamă. Era mucalită și inventa tot felul de jocuri, numai ca să ne facă să râdem. Era tare grasă, cu burtă mare, rotundă, care se scutura la fiecă mișcare, era mâncăcioasă și pofticioasă. Când nu era cu noi, era în bucătărie, unde gătea și gusta din toate oalele. Mi-aduc aminte de cratița plină cu mâncarea ei preferată, iahnie de fasole, foarte gustos preparată, cu care ne îndopa seara înainte de culcare. Mama nu cunoștea acest fel de a ne hrăni, care numai sănătos nu era, dar nouă ne plăcea și ne pria. De altfel, mama, care era ocupată mult – avea un post de infirmieră la un spital –, ne lăsa liniștită în grija ei. Ne adora pe noi toți, copiii, dar eu eram preferata ei, gata întotdeauna să mă pretez la poznele și glumele pe care le inventa pentru mine și care mă făceau să mă tăvălesc de răs. Nu mă dezlipeam de ea, oriunde se ducea, mă țineam de fusta ei și nu-i dădeam drumul până nu ajungeam la băcăni, unde avea cumpărături de făcut și unde primeam dulciurile care-mi plăceau. Nu mă lăsam până nu-mi cumpăra roșcove, un fel de fruct uscat de prin alte țări, care era dulce, cu sâmburi tari, negri, pe care-l ronțăiam cu deliciu, dar și pistilul acrișor, un fel de foaie făcută din pastă de caise uscată.

Cu ea am cunoscut datinile sărbătorilor de Crăciun și Paște, mă ducea la biserică ori de câte ori se ducea ea și priveam impresionată la tot ceea ce vedeam. Aceste sărbători erau legate și de bunătățile pe care le prepara Mama Una – ouăle roșii, cozonacul de Paște – și tot ea a împodobit la noi acasă primul pom

de Crăciun, primul pe care-l vedeam în viața mea, fără să-i înțeleg atunci semnificația.

Mama Lina avea, însă, un mare cusur. Îi plăcea să „tragă la măsea”, cum recunoștea pocăită, când mama o certa. Nu bea decât duminicile, când avea liber. Pleca de acasă de dimineață, gătită cu cojocul ei țărănesc cu cusături, cu un tulpan frumos înflorat pe cap, și dispărea fără urmă, nu se știa unde. Nu se întorcea decât seara, tolănită într-o birjă, cântând cât o ținea gura sau începea să ne înjure, să ne blesteme și să ne ocărăscă. Trebuie să mărturisesc că de câte ori era în starea asta, Mama Lina făcea cu noi „ură de rasă”. A doua zi însă, și toată săptămâna până la duminica următoare, își uita complet hachițele rasiale și ne iubea ca pe copiii ei. Birjarul o urnea cu greu din birjă, o depunea în curte, iar părinții și vecinii o duceau anevoie până în casă, agățată de gâtul lor, fiindcă picioarele n-o mai duceau. Mama, necăjită de această patimă a ei, ar fi vrut s-o concedieze, dar noi, copiii, nu voiam să ne despărțim de ea în ruptul capului și o rugam pe mama s-o ierte. Mama Lina, după ce zăcea o noapte și o zi, revenită la normal, era rușinată de ceea ce făcuse, nu știa cum s-o mai îmbuneze pe mama și se jura că nu mai pune în viața ei pic de țuică în gură, dar... duminica următoare povestea se repeta... Mama Lina ne-a crescut până ne-am făcut mari de dus la școală, după asta s-a întors în satul ei, de unde n-a mai revenit, iar noi am crescut și, cu timpul, am uitat-o.

În imaginile iscate de amintirile mele de copilărie, prezența ei în viața mea mai păstrează contururi încă vii, neșterse... și Mama Lina era un public bun pentru „manifestările mele artistice” de atunci.

Mai târziu chiar, în școală, în cursul primar, mă făcusem cunoscută pentru felul cum recitam sau pentru cât de repede prindeam și învățam o melodie. La serbările de sfârșit de an școlar, spre bucuria mea, eu eram aleasă să recit poezii sau să cânt, ceea ce făceam cu mare plăcere și convingere. La învățătură nu prea străluceam, în schimb, la aceste serbări, aplauzele și succesul mă făceau să tremur de plăcere...

De asta, ceea ce îmi cerea Mihăilescu – să mă plimb și să traversez scena – mi s-a părut un lucru neînsemnat, un fleac. Nu-mi puteam închipui cum ceva atât de simplu putea fi atât de greu de realizat. Dar... în fața profesorului care mă privea cu atenție, în fața atâtor elevi necunoscuți, acei câțiva pași pe minuscula scenă mi-au dat mai multă emoție decât toate încercările mele „teatrale” de până atunci. Am fost atât de înțepentă, atât de stângace, încât aveam impresia că nici nu mai știu să merg. Mi s-a părut o eternitate timpul cât a durat acel simplu exercițiu. După ce l-am făcut și am putut, în sfârșit, să răsuflu ușurată, Mihăilescu a cerut să recit poezia pregătită. Asta așteptam. Îmi spuneam: „La exercițiu n-am fost eu perfectă, dar când voi începe să recit, îl dau gata pe Mihăilescu, cu toată severitatea lui!”. Contam pe efectele dramatice, pe tonurile sfâșietoare pe care le puneam în această poezie. Interpretam, mai ales, deosebit de convingător, un vers din poezie – cel puțin, așa mi se părea mie: „O, desigur, n-ai fost mamă, și de porți un prunc la sân, e-o minciună!”. La ultimul cuvânt, „e-o minciună”, scoteam din adâncul pieptului un strigăt de tragediană, de efectul căruia eram sigură... La jumătatea poeziei însă – nici nu ajunsesem la punctul culminant al ei și al

interpretării mele –, Mihăilescu m-a întrerupt și, deloc impresionat de felul cum „jucasem”, mi-a spus: „Bine, bine, ajunge. Ia acum, dumneata, și învață rolul Mița Baston din piesa *D-ale carnavalului*, de Caragiale!”. Am rămas trăsnită, rănită până în adâncul sufletului și orgoliului meu de acest neașteptat și jignitor rezultat. N-am avut putere să protestez și nici să opresc lacrimile de deznădejde care-mi curgeau pe obraz. Eu, care visam să joc roluri de dramă puternică, de tragedie chiar, să trebuiască să joc o Mița Baston! „Chiar un mare profesor se poate înșela”, mi-am spus în acea noapte când n-am închis ochii, perpelindu-mă până la ziuă. Nu mă puteam împăca deloc cu gândul să învăț un rol de comedie, să joc o eroină pe care o chema Mița Baston! De Caragiale auzisem, dar nu văzusem piesa și n-o citisem vreodată. De altfel, în acea vreme, piesele marelui Caragiale se jucau destul de puțin. Un anumit public snob nu voia să accepte critica virulentă adusă de el societății de atunci, pretinzând că eroii lui sunt mahalagii, că literatura lui e vulgară.

Mihăilescu se deosebea de toți ceilalți profesori de artă dramatică din acea vreme, dând chiar din anul întâi elevilor să învețe bucăți de proză. Ceilalți dădeau spre studiu, un an întreg, numai versuri; Mihăilescu era de părere că versurile creează un ton fals și declamator, mai ales la un începător, pe când proza îl determină chiar de la început să fie firesc, să vorbească, să se comporte ca în viață. Mai târziu, când a jucat în teatrele pariziene și a avut propria lui școală dramatică, a aplicat aceeași metodă.

N-am avut încotro și am învățat rolul Miței Baston, dar fără plăcere. Disciplinată, m-am supus cererii